

toris, in ministerium mittendi propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis; ergo pertinuit ad statum, et ad perfectionem sanctorum Angelorum videre Christum in Verbo, sub ea ratione, sub qua futuri erant ejus ministri, ac subinde, ut Redemptorem. Quarto quia in mysterio redemptionis singulari, et admirabili modo ostenditur sapientia, bonitas, justitia, et misericordia Dei, in ratione, ac modo disponendi, ac exequendi Incarnationem; ergo multum spectat, ad perfectionem beatitudinis, mysterium illud sub ea ratione in Verbo videre; ergo non est verisimile sanctos Angelos non videre illud in Verbo, maxime cum omnes homines beati illud distincte visuri sint. Unde mihi etiam probabilissimum est, videre sanctos Angelos in Verbo modum redemptionis per passionem, sanguinem, et mortem Christi, quia oportuit eos videre clare, et distincte mysterium hoc, et quia modus ille videndi exaggerat altitudinem mysterii, et sapientiæ Dei in illo. Et consequenter idem censendum est de Christi Resurrectione et Ascensione, fere propter easdem rationes. Et quia decebat eos capitis sui exaltationem, et terminum videre, cujus humilitatem, et transitum inspiciebant: et quia id pertinebat maxime ad perfectionem visionis, et ad justum desiderium sanctorum Angelorum complete splendendum.

7. *Item humanæ naturæ lapsus.* — Ex quibus consequenter colligitur, cognovisse Angelos in Verbo humanæ naturæ lapsus: nam fuit principalis occasio, et quasi præcipuum redemptionis fundamentum, et ratio passionis ac mortis Christi. Neque hoc est alienum ab statu sanctorum Angelorum; nam præcipua eorum ministeria, quæ in custodiendis ac illuminandis hominibus exercent, occasione ejusdem lapsus totius naturæ maxime necessaria sunt; ergo jam ex hoc capite ad illorum statum pertinuit ruinam hominum in Verbo videre. Neque hæc sunt contra id, quod in secundo libro diximus, sanctos Angelos multa de mysterio Incarnationis ignorasse, antequam fierent, quia licet dicta præcipua capita ejus mysterii, primariasque rationes illius in Verbo viderint, nihilominus multas alias particulares circumstantias ejus ignorare potuerunt. Quia non est opus, ut omnes rationes illius mysterii in mente DEI latentes comprehenderint, vel ut omnes Christi actiones in particulari, et per totum vitæ ipsius discursum præsciverint, aut omnes effectus redemptionis ejus, nam hoc ad statum illorum non pertinebat; ideoque in particulari a nobis dici non potest, quid de his

effectibus, aut circumstantiis Incarnationis in Verbo viderint, quamvis probabiliter conjectemus principalia illius mysterii sacramenta, et quasi substantialia ejus partes, aut circumstantias, quas homines etiam beati in Verbo videbunt, Angelos in eadem beatitudine non latuisse.

8. *Quid de mysterio Eucharistiæ negat Scotus videri ab hominibus beatis.* — *Contrarium est verum.* — *Fundamentum Scoti dissolvitur.* — At de mysterio Eucharistiæ est peculiare dubium, utrum Angeli illud in Verbo videant. Nam Scotus, in 4, dist. 10, quæst. 8, concl. 3, generaliter de omnibus etiam hominibus negat, corpus Christi in Eucharistia videri a beatis in Verbo, quia illud mysterium ad objectum beatitudinis non pertinet. Sed de hominibus contrarium sumitur ex regula D. Thomæ et theologorum dicentium, beatos homines videre in Verbo mysteria fidei omnia, quæ in via crediderunt. Quam regulam tradidi in dicto capite 28. Et eam docte confirmat et locupletat Novus Ægidius, libro 5, de Beatitud., q. 19, a. 4, § 3. Notat vero nos, quod regulam illam ad mysteria fidei quoad rationes eorum præcipuas et específicas limitemus, quod illi non placet, sed addit, beatos visuros hæc omnia mysteria in suis propriis et specialibus rationibus. At verba nostra sunt, omnes visuros omnia hæc mysteria, saltem quoad rationes præcipuas et específicas, seu essentielles, a quibus non video, in quo differant propriæ et speciales rationes. Addidit vero illa verba, quia non est necesse, ut omnes beati æque comprehendant hæc mysteria, nec omnes rationes, quas in eis efficiendis et instituendis Deus habuit. Sub hæc igitur generali regula sine dubio mysterium Eucharistiæ principaliter comprehenditur; ideoque doctrinam Scoti in hac parte quoad homines non probamus. Neque ratio ejus est alicujus momenti, quia beati non vident in Verbo ea tantum, quæ ad objectum beatificum formaliter, seu ut beatificum est, pertinent, alias nihil creatum per actum beatificum videtur, quia res creatæ per se ad objectum beatificum non pertinent. Ut ergo videatur hoc mysterium in Verbo, satis est quod valde pertineant ad statum et majorem perfectionem videntium DEUM: et quod viso DEO in tali perfectionis gradu consequenter in ipso videantur.

9. *Angeli quoque id mysterium vident.* — Hoc igitur suppositio, probabilius censeo, etiam Angelos a principio vidisse in Verbo hoc mysterium. Primo quia sive in via explicite illud

crediderint, sive non (quod magis est incertum), nihilominus ex se semper parati fuerunt ad illud credendum, et implicite crediderunt: sicut multi etiam homines in via illud non cognoverunt, et nihilominus in patria illud in Verbo vident. Secundo, quia licet cognitio illius mysterii non sit necessaria ad beatitudinem, nihilominus multum pertinet ad perfectionem ejus, nam ex ea parte exactius DEI potentia videbitur si in ipso tam mirabile mysterium videatur. Ergo si homines talem perfectionem assequuntur, cur non Angeli? Tertio quia illud mysterium aliquo modo ad sanctos ac beatos Angelos pertinebat: quia et per ipsos revelandum erat Prophetis etiam antequam fieret, et ab ipsis erat honorandum, et speciali modo colendum in lege gratiæ, et aliquando etiam miraculose, seu extraordinarie dispensandum. Denique perpetuas Deo gratias agent pro tanto beneficio hominibus collato, imo pro illo conferendo eas a principio suæ beatitudinis egerunt, et ut digne ab hominibus tractetur, et recipiatur omni diligentia procurant; ergo æquum est, ut in ipso DEO perpetuo illud videant, et de illo specialiter gaudeant. Nec ratio probabilis occurrit, cur hoc in dubium revocandum sit.

10. *Item vident B. Virginem ejusque excellentiam.* — Hinc ulterius inquiri potest de beatissima Virgine, utrum videant Angeli omnia mysteria gratiæ quæ ad illius personam pertinent. Ad quam interrogationem affirmando respondeo. Quia post Christum ut hominem nullum est objectum secundarium beatitudinis tantæ dignitatis, et excellentiæ, et in quo divina sapientia, et potentia ita resplendeant, sicut beatissima Virgo: et ita respectu hominum maxime sub dicta regula comprehenditur, omnes ergo homines videbunt in Verbo beatissima Virginem, et excellentiam gratiæ ejus, et omnia privilegia supernaturalia, quibus cæteris creaturis prælata est. Ergo etiam Angeli sancti non carent hac perfectione beatitudinis suæ. Nam rationes factæ cum proportionem possunt in præsentem applicari. Præsertim vero tertia majorem vim in præsentem habet: quia sicut Christus est Angelorum caput, ita beata Virgo est eorum Regina, et Domina, et in suo gradu, et modo Angeli sunt ejus ministri, et ideo ad statum illorum pertinet, ut in Verbo semper illam contemplantur, semperque illam coluerint, et amaverint. Unde verisimile est, etiam in via aliquam ejus cognitionem habuisse: quia sicut revelatum est illis DEUM futurum hominem, ita facile reve-

lari potuit futurum fuisse Virginis Filium, etiamsi nec in particulari personam cognoverint, nec modum, aut rationes omnes sumendi carnem ex femina. Nam hoc totum potuit Angelis revelari per fidem sine præscientia peccati, et lapsus generis humani, ergo multo excellentius potuerunt Angeli videre mysteria ad Virginem pertinentia in verbo DEI. Et certe videre debuerunt, quia et per se ad magnam perfectionem, et excellentiam beatitudinis, et ad statum sanctorum Angelorum valde pertinent.

11. *Confirmatur ultimo in generali secunda pars conclusionis.* — Denique hinc concludimus generalem regulam in assertione positam, scilicet Angelos sanctos a principio vidisse in Verbo omnia fidei mysteria, quoad específicas eorum rationes. Loquor de mysteriis fidei, quæ DEUS in aliqua differentia temporis operatur: nam de possibilibus, quæ in thesauris divinæ sapientiæ, ac potentiæ latent, nihil cum fundamento affirmare possumus. Similem ergo assertionem de hominibus posuimus in dicto capite 28, de *Visione DEI*. Unde sumitur prima ratio valde probabilis de Angelis. Quia non est verisimile in Verbo DEI Angelis non ostendi, quod hominibus cunctis videntibus DEUM commune est. Neque refert, quod multa ex his mysteriis magis ad homines, quam ad Angelos pertineant. Tum quia satis est, quod cognitio eorum in Verbo multo majorem perfectionem visionis Dei per se requirit, ut Angeli esse non debeant in tali perfectione omnibus hominibus inferiores. Tum etiam, quia omnia talia mysteria satis ad Angelos pertinent, vel quia unum corpus, unamque Ecclesiam cum hominibus componunt, vel quia de salute hominum, non minus quam de sua solliciti sunt, vel quia per sua ministeria fere omnia hæc mysteria aliquantulum peragunt, vel in illis aliquo modo inserviunt, vel assistunt: vel denique quia eorum sedes per illa restaurantur. Præterea nobilissimum est, et magis desiderabile Angelis, videre in Verbo supernaturalium: mysteriorum varietatem, et specierum multitudinem, quam naturalem machinam universi, cum omnibus speciebus naturalibus in illa inventis: si ergo hæc videntur ab Angelis sanctis in Verbo cognitione matutina (ut diximus), multo majore ratione supernaturalia videri debent. Et ita potest hæc assertio colligi ex doctrina Augustini, tribuentis sanctis Angelis cognitionem matutinam perfectam totius universi, et omnium mirabilium operum, quæ DEUS in illo operatus est. Et specialiter hoc significat, libro

5, Genes. ad litt., cap. 19, ubi loquitur de mysterio Incarnationis, et sub illo, tanquam sub universali principio reliquorum, videtur cætera comprehendere, vel certe discursus, quem ibi facit, eandem rationem in cæteris habet.

12. *Secunda conclusio.* — *Angeli aliqua non tamen omnia futura contingentia vident in Verbo.* — Secundo dicendum est, Angelos beatos licet multa ex rebus futuris, contingentibus, vel internis cogitationibus in Verbo videant, non tamen omnia, sed ea, quæ secundum divinæ providentiæ rationem, et uniuersusque statum singulis conveniunt. Hæc assertio in cap. 27, de Visione DEI, generaliter est de hominibus tradita, eandemque rationem habet in Angelis. Idemque in tomo 1, de Incarnatione ostendimus, proprium esse CHRISTI DOMINI omnia, quæ in aliqua differentia temporis fiunt, in Verbo videre. Item in libro præced., cap. 6, ostendimus, Angelos sanctos multa de mysterio Incarnationis ignorasse, antequam fierent: cum multis Patribus, quos ibi, et in dicto capite 27, allegavi. Et idem sumitur ex Daniel. 10, et Apocalyps. 7, et similibus. Nec de re certa plura dicere necesse est, illam tamen non omnino prætermisimus, propter materiæ complementum, et quia pro capite sequenti erit necessaria.

13. *An diem Judicii videant hinc inde arguitur.* — *Probabile est videre eum diem in generali.* — Speciale vero dubium est de die Judicii, an in Verbo illum cognoverint Angeli. Nam ex assertione prima pars affirmativa sequi videtur; est enim unum ex mysteriis fidei; idemque ex hac secunda sumi posse videtur. Si enim Angeli in Verbo vident quæcumque ad statum suum spectant, videbunt quantum sua ministeria durabunt, ac adeo diem Judicii. In contrarium vero est illud Matth. 24, et Marc. 13: *De die autem illo, neque Angeli cælorum, etc.* Respondeo, aliud esse loqui de die Judicii in generali, id est, futurum esse aliquem diem in quo hujus universi cursus finiatur, et uniuersale Judicium hominum, et Angelorum fiat: aliud vero esse loqui de die particulari, in quo tale Judicium fiet. In priori sensu concedi potest sequela, quia consequens satis verisimile est, et connexionem habet cum assertione posita. Nam sine dubio non ignorant sancti Angeli futurum esse uniuersale Judicium, cum neque dæmones hoc ignorent, ut ex verbis eorum: *Venisti huc ante tempus perdere nos*, Matth. 8, colligit Chrysostomus ibi homil. 29, et Ambrosius, Luc. 8. Item quia quod noverunt Prophetæ, non ignorant Angeli in cælo, ut

supra diximus cum D. Thoma, 1 parte, quæst. 57, art. 1, ad. 3. Cum ergo sancti Angeli diem Judicii hoc modo non ignorent, verisimile est illum fidei articulum, et providentiæ ordinem in Verbo videre, atque hoc tantum in rigore sequitur ex priori assertione, et non de die Judicii in particulari. Tum quia dies Judicii in particulari non est nobis revelatus, unde nec fide est creditus, et ita non continetur sub generali regula de mysteriis creditis. Tum etiam quia in assertione non est dictum, Angelos sanctos videre in Verbo omnia mysteria in individuo, et in particulari, sed in specie, et secundum formales rationes ipsorum: at videre quis sit futurus dies ultimus Judicii, est videre talem diem in particulari, et in individuo. Ergo non recte infertur tale consequens ex illo antecedenti.

14. *In particulari vero quidam negant simpliciter.* — Nihilominus res ipsa dubia est. Aliqui enim pro comperto habent, Angelos sanctos non videre in Verbo diem Judicii definitum ac certum propter verba Christi Matth. 24, et Marc. 13, *nec Angeli cælorum, etc.* Sed verba in rigore non cogunt. Nam etiam dicit apud Marcum, *nec Filius.* Et nihilominus certum est, Filium etiam, ut hominem, illum diem non ignorare, saltem per visionem beatam. Unde exponitur, vel non scire vi naturæ humanæ, vel (ut probabilius est, et alibi dixi, referendo Patres) non scire ad revelandum, vel (ut ait Petrus Damianus): *Non scit discipulis, licet sibi nihil ignoret.* Eodem ergo modo potest exponi particula *nec Angeli*, quia licet videant, illis prohibitum est ne id revelent, nisi ex speciali DEI jussione. Dicunt, illam exaggerationem specialiter adjectam et extensam ad Christum satis ostendere, dicta verba de solo Christo cum illa moderatione et interpretatione esse accipienda, non vero de aliis etiam Angelis. Sed hoc non urget. Quia exaggeratio in hoc solo necessaria est, quod tam recondita est scientia illius diei, ut etiam ipsi Christo non fuerit concessum eam aliis revelare, quam exaggerationem addere voluit Christus, ut ora discipulorum obstrueret, ne amplius importuni essent id interrogando, ut ibi notat Abulensis. Ex quo a fortiori optime sequitur, neque Angelos ita scire aliis. Quod vero sibi etiam nesciant, quatenus vident Deum, efficaciter inde non colligitur.

15. *Secunda Bonaventuræ sententia distinguens.* — *Tertia Richardi simpliciter affirmans.* — Et ita D. Bonaventura, in 4, dist. 48, art. 1, quæst. 3, refert in hoc varias opiniones

Patrum et theologorum, et ipse existimat probabilius, Angelos superiores videre in Verbo diem Judicii, alios vero inferiores illum ignorare. Sed non placet distinctio. Nam si verbum Christi non obstat, eadem est ratio de omnibus: quia licet sint inæquales in beatitudine, sufficit perfectio beatitudinis inferiorum Angelorum, ut in hoc objecto secundario possint esse superioribus similes: sicut sunt in multis aliis, quia fere æqualiter pertinent ad eorum statum. Unde Richardus, in 4, distinctione 43, articul. 6, quæst. 2, varias etiam opiniones referens, affirmantem universaliter, et sine distinctione, de omnibus Angelis ponit posteriori loco et nihil amplius definit. Et in ejus confirmationem affert Augustinum in Enchiridio, cap. 16, mihi 62, dicentem, sanctos Angelos scire numerum hominum prædestinatorum, edoctos a Deo. Et quamvis verum sit, quod subdit Richardus, Angelos posse hunc numerum scire, et ignorare diem Judicii; nihilominus a fortiori videtur magnum inde summi argumentum, quia altius mysterium, magisque reconditum est mysterium prædestinationis hominum, quam dies Judicii: ergo si de priori sunt edocti a Deo (ut Augustinus ait) cur non erit credibile etiam videre posterius. Et in hanc opinionem inclinat Cajetanus, Matth. 24, dum particula illi *neque Angeli cælorum*, addit, *notitia naturali.* Denique potest conjecturis hæc opinio suaderi, quia Angeli vident in Verbo hunc articulum fidei, quod aliquando futurum sit generale Judicium: at non vident illum confuse, vel abstractivè, sed intuitive ut in se futurum est: nam hoc est magis consentaneum perfectioni beatitudinis. Ergo vident determinate, et in particulari diem illum. Item quia rationes, ob quas Deus voluit diem Judicii Ecclesiæ militanti esse occultum, cessant in triumphante, cum illo addito a Christo intento, ut sibi sciant Beati, non nobis. Ergo verisimile est illam ignorantiam non esse necessariam in illo statu, nec Christum eam illi Ecclesiæ tribuere voluisse.

16. *Juxta hanc sententiam intellige dicta in 3 part., q. 10, art. 2, in commentario.* — Nihilominus opposita sententia communior est inter antiquos scholasticos. Eam indicat divus Thomas, in 4, dist. 47, quæst. 1, art. 1, quæstione. 3, dum nullam puram creaturam excipit, licet Angelos non nominet. Argentina vero, dist. 48, art. 3, concl. 3, solum dicit probabiliter teneri posse. At vero Soto, dist. 48, q. 2, art. 2, dub. ult., simpliciter dicit hoc esse probabilius. Simpliciter id docuit Abulensis, in

cap. 22, Matthæi, quæst. 231, et in cap. 24, quæst. 205 et 206. Et hanc partem sequuntur communiter expositores, præsertim moderni in Matth., et Marc., et Actor. 1. Et inter novos etiam Scriptores hæc est magis recepta sententia. Et ideo præferenda est, ut in 3 p., dixi, ibique dicta, ex his quæ nunc doceo augeri, et ex parte emendari debent. Potestque hæc sententia probabiliter suaderi, quia ubi necessitas non cogit, sensus proprius Scripturæ tenendus est: et ideo verba Christi, quibus Angelis negat scientiam illius diei simpliciter et ut sonant, erunt intelligenda, licet de Filio aliter declarentur. Et ita Patres de solo Filio expositiones adhibent: cum de Angelis vel taceant, vel simplicem sensum tacite admittendo, vel interdum, etiam expresse illam ignorantiam Angelis tribuendo, ut videre licet in Gregorio, lib. 8 epistolar., in 42. Unde Cajetanus Marci 13, ponderat particulam, *nec Angeli in cælo*, seu *qui sunt in cælo, ut clare, inquit, intelligas de Angelis beatis.* Denique nullum habemus sufficiens principium ad id affirmandum: quia illa scientia non est necessaria Angelis ad perfectionem suæ beatitudinis, vel visionis, quia non vident omnia futura, nec ratione status, vel ministerii: ergo cum hoc futurum sit maxime secretum, ut Christus indicavit, facile credi potest non videri ab Angelis. Alias etiam ad animas beatas extendi posset, quod non videtur facile asserendum, ubi Christus Dominus cum tanta exaggeratione locutus est.

CAPUT VI.

UTRUM ANGELI IN SUA BEATITUDINE ESSENTIALI, ET IN COGNITIONE RERUM IN VERBO ALIQUOMODO PROFECERINT, ET QUOMODO.

1. *Essentialis, et accidentalis beatitudinis definitiones.* — Quamvis hæc quæstio ex dictis in capite quarto expedita videatur, nihilominus propter varias opiniones aliquid in præsentem addere necessarium visum est. Præmittenda vero est vulgaris theologorum distinctio beatitudinis in essentialem, et accidentalem. Essentialis in visione ipsius Dei, ejusque amore, fruitione, ac consecutione essentialiter consistit, accidentalis autem in aliis revelationibus, et gaudiis, quæ extra Deum circa res alias beati habere possunt, consistit. Rursus argumentum in utraque excogitari potest, vel ex novo merito, quod Angeli habent in ipsa beatitudine, vel sine novo merito ex vi præ-